

A MAGYAR MUNKÁSIFJÚSÁG SZÓRAKOZÁSA

ÍRTA:
GYULAI ELEMÉR

A magyar munkáspihenővel¹ kapcsolatban egyelőre alig beszélhetünk egységes irányelvekről, kialakult rendszerről. Állami, társadalmi és egyházi intézmények fejtenek ki hasznos és igen széleskörű munkásságot ebben az irányban, de egy központi irányító szerv hiánya nagy mértékben csökkenti a szerteágazó tevékenységek eredményeinek értékét. Minden jel arra mutat azonban, hogy ezt az alapvető hiányosságot rövid időn belül sikerül kiküszöbölni, és az egységes központi irányítás megszervezésével a feladat majd egységes irányban fejlődik. Minél jobban közeledünk ehhez az időponthoz, annál követelőbben lépnek előtérbe feleletre váró kérdések. Egyik legfontosabb ezek közül: A munkásifjúságnak milyen szokásaival, szükségleteivel kell számolni a szabadidő hasznosítását előmozdító intézmények kiépítésénél?

Az Országos Szociálpolitikai Intézet két évtizedre visszatekintő, kiterjedt népművelő munkáját mindig úgy szervezte meg, hogy tekintettel volt ezekre a szükségletekre, szokásokra. Az újpesti telep népművelési munkájának keretében állandóan figyelemmel kísértük munkásifjúsági csoportjaink sajátos szükségleteit és érdeklődésük irányát szabadidejük felhasználása tekintetében. Így az Intézet évek folyamán gazdag és gyakorlatilag előnyösen hasznosítható anyaghoz jutott. Helyzetéből következően főképpen a városi ipari munkásifjúságra vonatkozóan. Az anyaggyűjtés közben érdekes szempontok bontakoztak ki és a szabadidő hasznosításának célszerű irányítása éles világításba került. Férfi- és női munkásifjúsági csoportjaink tagjaival éveken át állítottunk ki kérdőíveket abból a célból, hogy szabadidejük felhasználásának módjairól, szórakozásaikról tiszta képet kapjunk. Meggyőződésünk volt, hogy meglévő szokásaik, érdeklődési körük az az alap, amelyre eredményes népművelő munkát építhetünk.

A kérdőívek tartalmának összegezéséből a következő kép alakult ki arra nézve, hogy fiatal munkásaink 15-28 év között mivel töltik el a rendelkezésükre álló szabadidőt:

Sport:	általában		
	100 férfi	100 nő	100 munkás közül
Úszik, evez, általában vízi sportokat űz.....	41	16	29
Korcsolyázik, rödlizik, sél, általában téli sportokat űz.....	12	11	12

¹ Szabadidő szervezet vagy mozgalom helyett mi a feladatot jobban kifejező „munkáspihenő” nevet használjuk. (Szerk.)

	általában		
	100 férfi	100 nő	100 munkás közül
Egyéb sportokat űz (boxol, atlétizál, vív, biciklizik stb.).....	21	7	14
Futballozik.....	23	-	12
Kirándul.....	13	15	14
Sétál.....	25	28	27

Társas élet:

Társaságot keres, ismerősöket, rokonokat látogat, beszélget.....	28	37	33
Kártyázik, ping-pongozik, sakkozik, egyéb társasjátékot játszik.....	22	2	12
Táncolni megy, udvarol, udvaroltat magának.....	21	37	29

Tömegszórakozások:

Moziba megy.....	44	44	44
Színházba, színelőadásra megy.....	28	20	24
Zenét nyújtó alkalmakat keres fel.....	10	3	7
Futballmeccsre, cirkuszba megy.....	7	-	4

Családi kör:

Házi munkákkal szórakozik.....	1	33	17
Család körében keres szórakozást (pl. felolvas a családtagoknak, játszik a gyerekekkel stb.).....	5	5	5

Művészi hajlamok:

Hegedül, bendzsózik, egyéb hangszeren játszik, dalárda vagy más zenei együttes munkájában vesz részt.....	19	3	11
Műkedvelő-együttes munkájában vesz részt.....	12	7	10
Rajzol, fest, fényképez.....	6	2	4
Kézimunkázik, iparművészeti amatőr munkákkal foglalkozik.....	4	40	22
Verseket, novellákat ír, levélírással szórakozik.....	275		

Önképzés:

Tanul, tanfolyamokat, ismeretterjesztő előadásokat, múzeumokat, tárlatokat látogat.....	25	9	17
Gondolkodik, elmélkedik.....	4	2	1

Egyéb időöltetések:

Regényt, újságot olvas.....	53	53	53
Rádiót hallgat.....	5	5	5

Első pillanatban feltűnik a film, az újság és a könyv rendkívüli jelentősége és befolyása. Csofálatosképpen ebben a tekintetben nincs különbség a felvételeinkben általában 28 éves korig számított munkásifjúság férfi- és női rétege között. Természetesen csak általánosságban nincs különbség. Mert a két nem speciális érdeklődési iránya erős eltéréseket mutat ezeknek az időöltetéseknek határain belül.

A film és a könyv rendkívüli jelentőségének felismerése arra készítette az Intézetet, hogy behatódobban is érdeklődjék a gondozása alá került munkásifjúság irodalmi és filmélményei iránt. Külön megkérdeztük tehát minden alkalommal, hogy milyen filmek, könyvek, színdarabok voltak az illetőre életében a legmélyebb hatással. A bemon-dott címek nagy óvatosságra intenek. Találunk ugyan közöttük szép számmal komoly esztétikai értéket jelentő műveket is, túlnyomórészt azonban egészen selejtes, jótékony hatásúnak éppen nem mondható könyvekből, filmekből, színdarabokból kerül ki a fiatal munkás élményanyaga. A szomorú az, hogy csakugyan élményekről van szó. Tehát melyebb, maradandóbb nyomokról.

A nagyhatásúnak vallott könyvek – az olvasók érdeklődési irányából kiindulva – a következő megoszlást mutatják:

	a férfiak irodalmi élményei között	a nők élményei között
Ifjúsági regények.....	9%	3%
Fantasztikus, kalandos, bűnügyi regé- nyek.....	19%	5%
Erotikus regények.....	8%	8%
Szentimentális regények.....	3%	48%
Egyéb, könnyű szórakozást nyújtó re- gények.....	15%	14%
Komoly esztétikai értékű regények ...	39%	22%
Ismeretterjesztő munkák.....	7%	-

A komoly esztétikai értéket jelentő művek á férfiak irodalmi élményei között mindössze 39%-ot tesznek ki. A nőknél ez az arány 22%-ra süllyed. Ezek között a könyvek között a magyar irodalomból különösen Jókai és Mikszáth művei szerepelnek igen nagy számban. A külföldiek közül Dosztojevskij, Jack Londont és Zolát olvassák a leg-szívesebben. De nagy érdeklődés mutatkozik pél-dául Hugó Victor, Dumas, a magyar írók közül Móricz Zsigmond és Szabó Dezső munkái iránt is. Sokat olvassák a közismert szocialista írók (Gorkij, Upton Sinclair, Kassák stb.) munkásproblémákkal foglalkozó könyveit is. Ezeket azonban csak a férfimunkásság élményei között találjuk meg.

Bizonyos osztályöntudat érvényesülése a mun-kásifjúságnak az ismeretterjesztő munkák iránti érdeklődésében is erősen kiütözik. A férfiak által mélyhatásúaknak vallott ismeretterjesztő könyvek dmei között ilyenek vannak túlsúlyban: „A nő és a szocializmus.” „Az európai forradalom.” „A kapitalizmus csődje.” Esetleg: „A siker és a boldogulás titka.” Jellemző, hogy ezeknek a könyveknek kivétel nélkül a szerzőjét is meg tudják nevezni. Másirányú ismeretterjesztő köny-veknél csak a legritkább esetben tapasztalható ez. Komoly problémája például különösen a férfi-munkásifjúságnak a vallásos hit kérdése. Kevés kivétellel rideg materializmussal, tökéletes hitet-

lenséggel találkozunk közöttük. De kétségbeesett kereséssel, a belső harmónia utáni olthatatlan szomjúsággal is. Különösen az értelmesebb, kép-zetebb rétegben. Nem kell tehát csodálkoznunk rajta, hogy hitetlenségük ellenére sok vallásbölcse-leti és erkölcsstani művet is felsorolnak élményeik között. Ezeknek szerzőit azonban csak a legritkább esetben tudják megnevezni. Többnyire csak ennyit mondanak: „Egy filozófiai könyv Istenről.” „Vala-milyen lélektani munka.” „Az egyház története” stb. Nőknél tökéletesen hiányzik ez a könyvfajta. Nem olvasnak ismeretterjesztő munkákat. Igaz, hogy vallásos és szociális problémák sem igen érdeklik őket.

A könnyebb fajsúlyú könyvélmények meg-oszlásában jellegzetes különbségek mutatkoznak nemek szerint. Amíg a férfiak érdeklődésében nagy szerepet játszanak a kalandos regények (vad-nyugati történetek, detektívromantika), addig a nők kevesebb érzékenységet mutatnak hasonló élmények iránt. Bennük a szentimentális irodalom kelt fel valami végzetes érdeklődést. A fiúk kedvenc írói között Edgár Wallace, Max Brand és Zane Grey foglalnak el jelentékeny helyet, a leányok Courts-Mahler, Croker, Lehne és Heimburg írásaiért lelkesednek.

A táblázat szerint az erotikum látszólag jelen-téktelen szerepet játszik fiatal munkásaink irodalmi érdeklődésében. Az okot abban kell látnunk, hogy ebbe a kategóriába csak olyan – többnyire selejtem - munkákat soroltunk, amelyek nem hagytak két-séget az érdeklődés irányára nézve. A valóságban azonban kétségtelenül nagyobb befolyása van ennek a szempontnak az olvasmányok kiválogatására. A munkásság irodalmi élményei két szélsőség között oszlanak meg. Csak a legvalószínűtlenebb romantika és a legvaskosabb naturalizmus tudja lekötöni őket. Az utóbbi esetben pedig nagyon nehéz eldönteni, hogy a tiszta irodalom volt-e a vonzóerő, vagy a szexuális problémáknak gyakran igen szabad-szájú kitergetése.

Meglepően hasonló törvényszerűségek mutatkoznak a felsorolt filmélmények megoszlásában is.

	a férfiak filmélményei között;	a nők élményei között;
Fantasztikus, kalandos, bűnügyi filmek	25%	7%
Szentimentális filmek (operettroman- tika).....	9%	38%
Könnnyű vígjátékok.....	16%	26%
Komolyabb (történelmi, társadalmi stb.) tárgyú filmek.....	46%	29%
Ismeretterjesztő (főként expedíciós fil- mek.....	4%	-

Az újabban divatos, szexuális problémákat feldolgozó francia filmek közül mindössze egy akadt

munkásaink élményei között. Az „Örvény” című. Ezért az erotikum iránti érdeklődés kategóriáját – a megállapíthatóság nehézsége miatt – ebből a felsorolásból egészen kihagytuk.

Itt is erősen kiütözik a férfiak érdeklődése a fantasztikum, a nőké a szentimentalizmus iránt. Említést érdemel, hogy az idegen nyelveket alig beszélő munkásifjúság filmélményei között igen magas arányban – negyedrészen – szerepelnek magyar hangosfilmek. Közöttük különösen a Jókai-regények feldolgozásai találkoztak osztatlan elismeréssel. A nevezetesebb irodalmi alkotások filmváltozatait egyébként általában nagy számban találhatjuk meg a munkásság filmélményei között. Az összes felsorolt filmcímeknek csaknem ötödrésze ilyenekből tevődik össze. (Pl. Nyomorultak, A notre-damei toronyőr, A három testőr, Ida regénye, A vén gazember stb.)

Nagyjából hasonló szellemben oszlanak meg a fiatal munkások színházi élményei is. Csak annyi a különbség, hogy itt érezhetően előtérbe jutnak a könnyebb fajsúlyú zenés darabok.

Visszatérve a szórakozások általános megoszlására, a következő jellegzetes körülményekre kell felhívunk a figyelmet:

Amint az első táblázat is mutatja, a munkásifjúságnak különösen a férfirétege házon kívüli szereti hasznosítani szabadidejét. A család körében adódó időtöltések, szórakozások ritkán jutnak eszükbe. (Ez az oka a rádióhallgatás meglepően alacsony arányának is a táblázatban.) A nők között még elég nagy számban akadnak, akik házimunkáikban szórakozást látnak, a férfiak között azonban kivételeknek kell tekintenünk az ilyeneket. A házon kívüli időtöltések között különösen két alkalom emelkedik ki jelentőségben: A társaság és a nyári sportok, nevezetesen a strandélet. Amely utóbbi szórakozás egyébként szintén társas jellegű. A társaság utáni vágy mutatkozik meg a sportok közé sorolt napi séta elég magas arányában is. A munkásifjú ritkán megy magányosan sétálni. Vagy nő-társat keres vagy egy barátot, hogy kibeszélhesse magát, megnyilatkozhasse.

Meglepően nagy helyet foglal el a munkásifjúság szórakozásai között az elfojtott, kicsiszoláshoz, kiképzéshez nem jutott művészi hajlamok kiélése. A férfiak inkább társas formát keresnek ehhez is (énekkar, műkedvelő együttesek stb.), a nők pedig finomabb kézimunkák készítésében vezetnek le ilyenirányú szükségletérzésüket. De bőven találunk olyanokat is, akik rajzolással, festéssel, fényképezéssel, sőt versköltéssel, novellaírással igyekeznek kivetíteni magukból értékesnek hitt meg-látásaikat, megérzéseiket.

A férfirétegnek negyedrésze igyekszik szabadidejének egy részét önképzésre, tanulmányokra

fordítani. Különösen a 20. és 25. életév között növekszik meg igen érezhetően ezeknek aránya. Ebben az életkorban válik legkínzóbb a munkásifjúságban az a „horror vacui”, amely a kenyérkereső munkába való bekapcsolódás miatt a 15. év körül abbahagyott tanulás után évről évre fájdalmasabban jelentkezik. Ilyenkor sietnek pótolni a mulasztottakat. Megtelnek velük a népművelési tanfolyamok, ismeretterjesztő előadások. És a munkásotthonok szemináriumai. Sajnos, sokszor a vágy nem párosul megfelelő kitartással. Csak a pusztán horror vacui van meg, kialakult célok nélkül. Ha a népművelő munkát irányító pedagógus a tananyag elsajátítására fordítja minden figyelmét és nem igyekszik ilyen célokat is adni munkáshallgatóinak, igen kétes értékű eredményekre számíthat.

A dopolavoro és a Kraft durch Freude rendkívüli'sikereinek titkát abban kell keresnünk, hogy mindkettő meglévő szükségletekre, meggyökeresedett népszokásokra építette fel a maga rendszerét. A magyar munkáspihező megszervezésénél sem szabad szem elől tévesztenünk ezt a körülményt. Nincs szükség új időtöltési módokra, bármilyen hasznosak jutnának is eszünkbe. Meglévő munkásszokásokat, a szórakozások megszokott kereteit kell kimélyítenünk, megnemesítenünk a mozgalom céljainak szellemében. A könyv, újság és a mozgókép rendkívüli jelentősége rámutat, melyik oldalról nyúlhatunk legmélyebbre. Céltudatos és egységes népkönyvtári politikával, olvasótermek létesítésével és a mozgóképnek az eddiginél sokkal intenzívebb bekapcsolásával máris nagy lépésekkel juthatunk előre. Természetesen csak akkor, ha tisztába jövünk azzal, hogy milyen határok között mozog a munkásság érdeklődése. Elsősorban azonban a társas ösztönöknek kell megfelelő kiélési formákat teremtenünk. Esetleg munkáskörök, munkásklubok alakjában vagy az olasz OND-házak mintájára. Ezeknek keretében azután könnyűvé válik olyan munkacsoportok megszervezése, amelyekben a közösség tagjainak szellemi, erkölcsi és testi képzése, művészi hajlamaik kielégítése céltudatosan megvalósítható. Sőt helyesen irányított, egészséges tömegszórakozások rendszeres beillesztésére is alkalom nyílik. Az Intézet népművelő munkájában nyert tapasztalatok szerint az ilyen zárt munkásifjúsági csoportok keretében aránylag könnyű biztosítani nyári üdülőtáborok feltételeit is, ahol a tagok fizetési szabadságuk idejét eltölthetik. A nyári sportok, a strandélet rendkívüli jelentősége a munkásság időtöltési módjai között azonban arra int, hogy ne elégedjünk meg, ha sikerült gondoskodnunk a fizetési szabadság célszerű kitöltéséről. Állandó jellegű üdülőtáborok megteremtésére is szükség van, hogy a túlnyomórészen egészségtelen, zsúfolt lakásokban élő munkásság legalább a nyári hóna-

pokban egészséges környezetben tölthesse el a munka utáni órákat. Egyik-másik gyár hasonló kísérlete kitűnően bevált.

Kétségtelen, hogy a munkáspihenő hasznosításának mindezekkel a módjaival gazdag változatokban találkozhatunk a magyar törekvések között is. Az alapok nem hiányoznak. Súlyos hiba azonban, hogy ezek az alapok egymástól független tevékenységekből tevődnek össze, és ami a fő, a gondoskodás távolról sem terjed ki minden magyar munkásra.

Csak azokra a szerencsésekre, akik véletlenül egy-egy hasonló munkát kifejtő gócpont környékén laknak. A széthulló, erősen kísérletezés-jellegű törekvések törvényes rendezés, központi irányítás és az általános érvényűség megteremtése után kiálltanak. Megnyugtató eredményre azonban csak úgy számíthatunk, ha a munkáspihenő hasznosításának egész területét rendezzük és a megszervezendő központi szerv érdeklődése a munkásrétegek időtöltéseinek összes formáira kiterjed majd.